

DE KEERSOPPER

Jaargang 13

Nr. 50

Juni 2018

HOUDOE EN BEDANKT

Heemkundekring
Bergeijk

DE KEERSOPPER

NR 50

juni 2018

HOUDOE EN BEDANKT

Aan het eind van de bijeenkomst waarop wij als redactie onze bemoeienis met de 'Keersopper 49' afsloten, verraste Wim van Doormolen ons met de mededeling dat dit zijn laatste vergadering was geweest. "Het gaat niet meer", zei hij. Toen werd het stil in de Heemkamer.

Laatste redactievergadering met Wim op maandag 5 februari 2018

Met vereende krachten maakten we hem deelgenoot van onze waardering voor de geweldige verdiensten die hij heeft gehad, voor de heemkunde in het algemeen, maar – wat ons betreft – toch speciaal voor de ‘Keersopper’. We beloofden hem, dat we een gelegenheid zouden vinden om die waardering meer reliëf te geven. Daarna deden we hem op de gebruikelijke manier uitgeleide en hielpen we hem in het zadel van zijn scootmobiel. Hij gaf gas en verdween *full speed* uit het zicht.

Spoedig werd het idee geboren nummer 50 van de ‘Keersopper’ aan zijn oprichter Wim te wijden. Het resultaat ligt nu voor u.

Piet Aarts, die lang en vooral de laatste tijd intensief met hem heeft samengewerkt, voldeed aan ons verzoek een afscheidsartikel te schrijven. Ondergetekende mocht een beknopte bloemlezing van Wims rijk gevarieerde oeuvre leveren. Dat ‘beknopt’ is niet helemaal gelukt; Wim heeft immers zoveel interessante artikelen geschreven dat zelfs een beknopte bloemlezing niet anders dan lang kan zijn. Onze huisdichter George van Och, legde zijn waardering neer in een gevoelig gedicht. Tekenaar Henny Herps heeft een bijzonder mooie tekening gemaakt die Wim op een kenmerkende manier in beeld brengt.

En dan nog dit:

Wim heeft er weliswaar zijn laatste vergadering opzitten, maar zijn laatste artikel is nog niet gepubliceerd. Dat doen we vandaag. Het gaat over de Van Galens, een sjeike Bergeijkse familie. Mis het niet...

Zoals altijd wensen wij u veel leesplezier.

Cas van Houtert (eindredacteur)

*Houdoe
en
bedankt*

HOUDOE WIM EN BEDANKT VOOR ALLES

Wim,

Een plaatje waar jij dan wel niet helemaal op staat, maar waar je wel helemaal in zit:

De openheid en vriendelijkheid waarmee je ons tegemoet treedt;

Het landschap waarin je rondwandelt en dat jouw ongebreidelde interesse in de cultuurhistorie weerspiegelt;

Je voorzitterschap van een club waarmee je alleen maar vereenzelvigd kunt worden;

De koperteut die jou vergezelt en zo jouw beschermheerschap van ons historische erfgoed weerspiegelt.

Het plaatje is het eerste beeld uit jouw filmpje dat vanaf het begin van de inrichting van de Teutenkamer in het Teutenhuis wordt vertoond en waarin jij een eigen nieuwe dimensie toevoegt aan de discussie of de teuten onderling een soort geheimtaal spraken: “Misschien waren die teuten wel gewoon teut!”

Een of andere scherplijper zou kunnen opmerken dat de tekst op het plaatje niet klopt. Jij bent immers geen voorzitter van de heemkundekring; niet meer. Ik zou zeggen: haal dat woord voorzitter weg! We houden dan over “Wim van Dooremolen – Heemkundekring Bergeijk”.

En die vlag dekt nog veel beter de lading: Jij was immers niet alleen voorzitter, maar net zo goed oprichter, lid, secretaris, penningmeester, archivaris, redacteur van het verenigingsblad of wat dan ook. Jij wás gewoon Heemkundekring Bergeijk.

En mocht de tekst op het plaatje volgens de een of ander dan niet meer helemaal kloppen, de tekst onder het plaatje klopt in ieder geval wel. Want zó heb ik jou zelf leren kennen. Nog niet eens zo heel lang geleden - deze eeuw was al enkele jaren oud - werd ik lid van de Heemkundekring Bergeijk. Waarschijnlijk gedreven door wat nostalgie, maar ook - zo'n 40 jaar in Veldhoven wonend - met het gevoel wat te zijn losgeraakt van mijn geboortegrond waar ik aan gehecht was. Bij die club heb ik jou voor het eerst ontmoet.

Ik kan me haast geen Bergeijkenaar voorstellen die meer dan jij - niet eens een rasechte! – aan Bergeijk verknocht was, verknoopt, begaan en verweven met verleden, heden en toekomst van ons dorp en bereid was daarover groot-Bergeijks te denken en dat uit te dragen.

Jij was niet alleen de kroniekschrijver die de gebeurtenissen uit het verleden wist vast te leggen en te documenteren maar je wist ook aan te geven hoe we als gemeenschap met dat verleden in de toekomst verder moesten. En je gaf niet alleen aan hoe dat volgens jou zou moeten, maar je nam ook de uitvoering zelf als een soort niet aflatende activist ter hand.

Jij hebt daarbij als voorloper in de moderne techniek beeld en geluid naar jouw hand gezet om dat alles vorm te geven. Om wat zaken te noemen die me zo maar te binnen schieten, in willekeurige volgorde: het Bezoekerscentrum ‘Teutenhuis’, de viering van het Pielis-jubileum, de Wichard-tentoonstelling, de oprichting van het grensmonument ‘de dodendraad’, de ontwikkeling en inrichting van het Kasteelgebied, het beleefpad, de tentoonstelling Hoek/Lijnt, de kunstroute, de grenswandelroutes; we zouden het zonder jou nooit hebben kunnen meemaken.

In februari 2007 presenteerde jij je plan ‘Luchtkasteel’ aan de gemeente Bergeijk. En al zes maanden later, op 4 september 2013 werd door jouw enorme vasthoudendheid en bewonderenswaardig doorzettingsvermogen, fase 1 van het kasteelgebied geopend, ook al moest je jezelf daarvoor tot kasteelheer verheffen.

Wim en Miep als kasteelheer en kasteelvrouwe

Buurtschap, landschap en gemeenschap, zij voeren wel bij jouw rentmeesterschap.

Maar je verdiensten gaan kennelijk veel verder terug dan de tijd dat ik je ken. Ik was dan ook niet echt verbaasd toen ik pas kort geleden ontdekte dat het al ver in de vorige eeuw de koningin behaagd had om jou koninklijk te onderscheiden. En dat is zeker niet voor niets gebeurd.

Als een van jouw bijzondere verdiensten moet zeker ook genoemd worden: het behoud van het teutenerfgoed. De teuten wisten eeuwen geleden al de grenzen van hun eigen regio open te breken en hun sporen te trekken tot ver in en zelfs buiten Europa. Zij hebben daardoor de geschiedenis van Bergeijk een extra dimensie gegeven. (www.geschiedenisbergeijk.nl/teuten) De plaatselijke ondernemers hebben zich inmiddels uit promotiebelang min of meer meester gemaakt van de teuten. Waar in het verleden het 'Hermenieke van Bergeijk' genoot van 'het gerstebier van Kyrie' drinkt men nu in Teutengat 'teutennat' onder de klanken van het 'Teutenkoor'.

Wim, die vol enthousiasme het teutenverhaal aan de man brengt

In 2009 is in Bergeijk Bezoekerscentrum 'Teutenhuis' geopend. In een van de ruimtes hebben we samen de 'Teutenkamer' ingericht om daarin het erfgoed van de teuten d.m.v. fotomateriaal, tentoongestelde voorwerpen en videopresentatie levendig te houden

Als we zien hoe snel zaken uit het collectieve geheugen verdwijnen, moeten we zeggen: nog net op tijd heb jij het echte teutenerfgoed aan de vergetelheid ontrukkt en voor teloorgang weten te behoeden. Maar toen kwam die ziekte die je letterlijk neerdruckte in je scootmobiel. Figuurlijk bleef je pal overeind staan, zelfs toen je in de Heemkamer met dat voertuig min of meer een aanrijding veroorzaakte. Dat viel niet meer als een al te enthousiaste binnenkomst uit te leggen. Je voelde dat je meer en meer de controle over je bewegingen begon te verliezen en je trok manhaftig de conclusie; “Het gaat niet meer!”

De afiteling van de film

Wim, je stopt ermee. Dat brengt ons als vanzelf bij het laatste beeld, waarmee jij je teutenfilm hebt afgetiteld: Je kiest je weg en zegt “Houdoe!” Ondanks het feit dat jij als erfgoedwaakhond het archief nog snel met belangrijk erfgoedmateriaal hebt gevuld, laat dat een enorme leegte achter. En tegenover dat houdoe van jou kan alleen het “Houdoe Wim!” van ons staan. Maar dan bij wel in dit geval met de zo zeer terechte en onverbreekelijke toevoeging: “En bedankt voor alles!”

Piet Aarts

BLOEMLEZING ARTIKELEN WIM VAN DOOREMOLEN

In januari van het gezegende jaar 2006 verscheen het eerste nummer van de 'Keersopper'. Het was een alleszins bescheiden begin (12 paginaatjes op A5-formaat) van wat gestaag groter zou groeien. Wim van Dooremolen (wie anders?) verrichtte de aftrap. Hij was al voorzitter van de twee jaar eerder opgerichte 'Heemkundestudiekring Bergeijk' en nu ook van de redactie, waarvan ook Wil van Ham en Will Steeghs deel uitmaakten. "Het Bergeijkse heemnieuws wordt voortaan gebracht in De Keersopper", schreef Wim van Dooremolen, "een naam die verwijst naar de rivier de Keersop, wat staat voor helder, levendig, natuurlijk en van alle tijden." De voorzitter kon verder melden dat er geen vaste verschijningsdata waren, maar wel het goede voornemen het blad "enige keren per jaar uit te geven op basis van interessante of noodzakelijke informatie".

Het tweede nummer kwam in augustus 2006 van de pers. De bijdrage van Wim bestond uit een artikel over de opkomst en ondergang van het kloosterwezen in Bergeijk 't Hof. Dat begon op 7 mei 1880 met de komst van vijf Ursulinen uit Maaseik en eindigde met het ruimen van het kerkhof voor Bergeijkse geestelijken in 1969. Het ruimen kreeg zijn beslag onder het toezien van de gevormachte Luitenant Kolonel b.d. Th Vermeulen. "De opgraving en verplaatsing omvatte: 21 overleden Urselinen en de portierster naar het moederhuis in Boxtel; 6 overleden religieuzen van de paters

Assumptionisten naar hun moederhuis Stapelen te Boxtel, 1 religieuze der zusters Oblaten naar het moederhuis te Hulsberg; 1 overleden pensionaire (Anny Wintermans) naar het kerkhof in Duizel.” Wat verweesd achterbleef was de kapel die in 1906 op het kerkhof was gebouwd. “Een honderdjarige als een der weinige getuigen van de kloostergeschiedenis op Bergeijk ’t Hof. Hopelijk komt het er nog eens van dat deze kapel hersteld en de omgeving aangepast wordt”, zo besluit Wim.

Nummer 3 volgt in november. “We waren flink bezig met de Teuten van Bergeijk”, meldt Wim in zijn inleiding, “Een lezing door Jan van den Dungen, een tentoonstelling die geopend werd met gezang van het ‘Teutenkoor’, onder het genot van Teutenbrood en Teutennat, in beperkte mate, want teut werden we niet.”

In de volgende nummers ontplooit Wim zijn werkelijk verbazingwekkende actieradius. De ene keer bericht hij over het ontstaan van een mis voor vier mannenstemmen van P.A. Fleerackers, onderwijzer te Dommelen, en vervolgens doet hij verslag van een in 1331 begonnen discussie over de grens tussen Lommel en Bergeijk. “Die was het gevolg van het feit dat de Hertog van Brabant, Jan III, gronden aan die gemeenten had toegekend maar daarbij de grenzen slordig, elkaar overlappend had vastgelegd. Zo kwam o. a. de Heuvel met heide bij Bergeijk te horen. Die van Bergeijk hebben altijd wel geweten dat dat fout was, maar het was niet duidelijk hoe de grens dan wel hoorde te zijn. Dat leidde in 1616, in 1737, en in 1767 tot betwisting en processen. Daarom werden acht oude, notabele mannen uit Lommel en acht van Bergeijk bij de stadhouder van de schout van Kempenland geroepen om zich over die grens uit te spreken. Met als resultaat een noordgrens die liep van Cockaertskolk, vandaar op Moonkesput en zo naar Cranevenne zand.” Het is maar dat u het weet.

In nummer 6 neemt Wim de Keersop onder de loep, ‘een rivier van grote ecologische waarde’. “Dat de Keersop de voornaamste rivier van Bergeijk is, heeft hij te danken aan zijn lengte en de talrijke beken en stroompjes die mee willen naar het noordoosten. Zo ontvangt de Keersop aan de linkeroever de Zoferloop en de Bosscherweijerloop uit Luyksgestel, de Klachtloop, Fortjeswaterloop samen met de Elzen- en Kolkgracht uit Lommel. In Bergeijk komt daar de Breerijt uit het Loo bij en vroegere Hofloop vanaf het Hof. Ook was er voorheen de Rijt uit Riethoven. Vanuit de Liskes komt, door prachtige natuur stromend, bij Westerhoven zich de Beekloop melden.

De nu volwassen geworden Keersop passeert daarna het gehucht Keersop en stort het Bergeijkse water in de Dommel, die op het Kempens Plateau onder Peer in de Donderslageheide een aanvang neemt. De Dommel verliest haar naam in de Maas bij Den Bosch, tussen Hedel en Ammerzoden.” Wat een fraaie opsomming is dit. Geografie of poëzie? De lezer mag het zeggen.

Soms is Wim als auteur niet te stoppen. Nummer 7 heeft hij voor driekwart hoogstpersoonlijk volgeschreven. Behalve de inleiding gutsten vier artikelen uit zijn pen. Hij neemt ons mee naar Weebosch, herstel: naar Webosch, Nog beter: “Naar de kapel öpten Webosch’, een heiligdom dat in 1470 werd gebouwd. Zij was gewijd aan Onze Lieve Vrouw en stond ter hoogte van het Kapellepad. De eerste rector kwam in 1485 en heette Jac Zibert. Hij was voor vijf missen per jaar aangenomen en ontving daarvoor enkele mudden rogge. Tot ver in de achttiende eeuw heeft het gebouwtje dienst gedaan. Over sloop, slijtage of instorting hebben ons nooit mededelingen bereikt. Voor de legendarische Meester Panken was dit op 11 augustus 1844 aanleiding om op onderzoek uit te gaan. “In eene herberg aldaar liet ik Stephanus Bergmans, 93 jaar oud en de bejaardste manspersoon van Bergeijk verzoeken, teneinde met hem voornamelijk over de standplaats der aldaar gestaan hebbende kapel te spreken. Bij zijnen leeftijd waren er geene overblijfselen dier kapel meer aanwezig geweest. Zekere inwoner van Webosch, Huibers genaamd, overleden, had hem echter ooit verhaald dat hij den drempel of dorpel der kapeldeur in zijne jeugd, op de plaats waar zij stond, menigwerf had gezien. Op het perceel waar Jan van Glabbeek woonde.”

Een wandelende encyclopedie, dat was Wim van Dooremolen. Soms hoefde hij niet eens onze heemkamer uit om zijn lezers met een stokoude nieuwigheid te confronteren. In die kamer stond – en staat nog steeds – een apparaat dat in het prille begin van de negentiende eeuw ontworpen is om ponskaarten te maken. Met die kaarten konden (en kunnen) weefgetouwen worden geprogrammeerd. Abracadabra! Wim legt het uit. “Onze machine is een apparaat dat ponskaarten maakte voor weven per schot van figuratieve figuren in kleur volgens een uitvinding van Jacquard. Het gaat om een methode om het weven

van patronen in textielstoffen te vereenvoudigen. Jacquards weefgetouw, ook wel weefstoel genoemd, werd bediend door een wever die door op een pedaal te trappen de aan de beurt zijnde kaart uit een ‘ketting’ van ponskaarten naar voren kon trekken. Afhankelijk van posities van de gaten in de kaart (het programma) werden ‘naalden’ naar voren geschoven of juist naar achteren geduwd. Met als gevolg dat de schering draden op hun plaats bleven of omhoog getrokken werden.” Kunt u me volgen? Nee niet helemaal. Niettemin bedankt professor... .

In nummer 11 verdiept Wim zich in het Valentinusputje te Westerhoven. We schrijven 1936. “Pelgrims gingen naar het putje om genezing te vinden voor de ‘derdedaagse koorts’, ook wel koude of bibberkoorts geheten. Meestal vrijdags omdat dan volgens een zekere kerkelijke fundatie een

mis werd gecelebreerd. Men verrichtte godsdienstige plechtigheden bij het putje ‘ten getalle van drie’. Mogelijk ter ere van de Heilige Drieuldigheid, of met een verwijzing naar de *derdedaagse* koorts. Men ging in groepjes van drie, zes of negen naar het putje, bad driemaal het ‘Onze Vader’, het ‘Weesgegroetje’ of de Rozenkrans. Terwijl men

driemaal rond het putje liep of kroop. Soms bond men daarna een knoop in drie biezen (bloembies) of dronk men driemaal van het water alvorens naar huis te gaan. Vanaf het midden van de negentiende eeuw kwam de *derdedaagse* koorts minder voor en werd het putje nog zelden bezocht.”

In nummer 12 confronteert Wim zijn lezers met een intrigerend raadsel. In het archief van de familie Raupp heeft hij een notitie ontdekt, gedateerd op 14 juli 1794, met de volgende inhoud: “In den gront gegraven: 12 Caffijlepeltjes, 1 Mostaartpot, 1 peperbus, 25 Silveren soeplepels, 2 Mostaertlepeltjes, 1 potagielepel, een soepdienlepel, 1 rondlepeltje,

1 Soepkomke, 1 Suijkerbakje, 1 Theekopje, 20 forchette en 4 Soutvaren. Uit den gront gehouden: 11 forchette, 13 lepels, 1 mostaartpot, 1 peperbus, 6 Caffijlepeltjes, 1 lepel en 1 forchette, Loven en Servette, en 1 lepel voor te dienen.” Natuurlijk heeft Wim zich het hoofd gebroken over de betekenis van deze lijst. Hij legt een verband met de komst van de legers van de Franse Republiek, wier faam als rovers hen vooruit was gesnel. Het lijstje, dat hij toeschrijft aan een dochter van de eerste Dokter Raupp, zou er op wijzen dat de familie het nodig vond een deel van haar kostbare uitzet ondergronds te laten gaan. Maar waar? Misschien in de tuin achter de voormalige dokterswoning die stond op de plaats aan 't Hof waar nu 'de Chinees' zit. Of in de moestuin op de plek waar nu het nieuwe gemeentehuis staat. Schatten zijn daar niet gevonden. Wat er op zou kunnen wijzen dat de familie ze in een later stadium weer heeft opgegraven.

We gaan verder op zevenmijlslaarzen, wel wetend dat het onmogelijk is in een beknopte bloemlezing Wim het recht te doen dat hem toekomt. Uit de in eigen beheer door Martien Veekens gemaakte Index betreffende de tot april 2010 verschenen nummer 1 t/m 16, met daarin een overzicht van in de 'Keersopper' gepubliceerde artikelen en illustraties, blijkt dat Wim niet minder dan 33 pennenvruchten heeft afgeleverd. Hij is daarmee koploper, met Wil van Ham als goede tweede.

We springen naar nummer 19, waarin Wim op zoek gaat naar de herkomst van de naam Bergeijk. Het blijkt dat Bergeijk heel lang geleden Eyck heette. Die naam, kort maar krachtig, komt voor in oorkonden van de Hertogen van Brabant, waarvan er een uit het jaar 1331 dateert. Daarin

spreken de hertogen van ‘*Villarum Nostrarum de Eyck*’. Er was rond die tijd ook sprake van de ‘*Ecclesia de Eyckelberghe*’, bijvoorbeeld in een notariële akte van 1326, maar dan ging het niet over het dorp maar over de parochie Bergeijk. De *Parrochie de Eyckelberghe*. Al in 1295 komt die naam voor in een akte van het klooster van Sint Jacob in Luik. Daarin werd een zekere Hendrik van Bilzen benoemd tot de opvolger van Pastoor van Eyckelberghe. Zijn voorganger wordt aangeduid als Gerard van Eyckelberghe. Hij werd in de wandeling ook wel Gerard van Eycke genoemd. In tal van akten, die vaak benoemingen in de kerkelijk sfeer betreffen, wordt consequent over Eyckelberghe geschreven. Later, toen de invloed van Luik in onze streken tanende was en het wereldlijk gezag de overhand kreeg, werd Eyck (of Eyk) gangbaar. De schout van Kempenland bijvoorbeeld schrijft over Eyk: “’t dorp en de parochie algeheel minen ghenedige heren toebehorende.” Die heren waren dus de hertogen van Brabant. Resteert de vraag waarom Eyk vervolgens *Bergeijk* werd. Wim weet het niet. Misschien staat berg voor hooggelegen, oppert hij. (“Nou ja *hoog*, relatief dan, op een dekzandrug.”) Of – met een knipoog – : misschien ging het om een stevig gebouwde eiken herberg. “Verzinnen kunnen we wel wat, maar weten doen we het niet.” En als Wim het niet wist, wie zou het dan wél weten?

Pungelaars in de nacht

Weer wat anders nu. In ‘Keersopper 20’ laat Wim zijn licht schijnen over smokkelpraktijken. “Pungelen, diep in de nacht” heet zijn artikel. De gegevens ontleent hij aan een rassmokkelaar, Thijs Scheerens uit Luyksgestel. Die legt uit waar de term pungelen vandaan komt. “Een pungel, dat was een soort zak die we over de schouder droegen.” “Met een groep van een man of zeven, of als het om een grote partij ging nog wel meer mensen, trokken we ’s nachts over smalle bospaadjes

de grens over. Voorafgegaan door een gids die een zak hooi of een lege koffer droeg om eventuele kommiezen uit hun schuilplaats te lokken.” Spannend! Later deed de smokkelauto zijn intrede. Luister en huiver bij het verhaal dat zich in de maanloze Nieuwjaarsnacht van 1957 afspeelde. “Twee kommiezen in het halfduistere douanekantoortje zien de koplampen van een vrachtauto al van verre naderen. Ze reiken naar hun groene dienstbaret en maken zich klaar om de wagen te gaan inspecteren. Maar plotseling verlaat het voertuig de weg en draait het een onverhard pad in het Venakker Bos in.” De kommiezen veren op en zetten met hun dienstauto de achtervolging in. “Nou, die waren mooi bij de neus genomen. De lichten die zij voor de koplampen van een vrachtauto hadden gehouden, waren in werkelijkheid twee aan een stok gebonden schijnwerpers. Die lag over het stuur van een fiets. Daarachter volgde met een slakkengangetje bijna geruisloos een Chrysler Windsor 1953. In de beschutting van het dennenbos was de nep-vrachtauto weer een fiets geworden, waarop de eigenaar zich huiswaarts spoedde. Terwijl de Chrysler zijn kostbare lading langs het verlaten grenskantoor de grens over loodste.”

Anekdoten. Welke historicus of heemkundige is er niet dol op? Maar Wim van Dooremolen ging ook het grote werk niet uit de weg. In zeven (!) afleveringen, verspreid over de Keersoppers 23, 24, 25, 26, 27, 28 en 30, deed hij de geschiedenis van het kloosterwezen in Bergeijk uit de doeken. Minutieus monnikenwerk. Zusters Ursulinen, paters Assumptionisten en zusters Oblaten, alsmede hun kloosters, scholen en pastorale bezigheden passeerden nauwgezet de revue. Een ander onderwerp dat met enige regelmaat uit zijn handen kwam, was de ietwat treurige geschiedenis van

de Hofkerk: de veelbelovende bouw, het verval, de teloorgang van de toren ('een kloek gebouw, dacht men, op een basis van 8,2 bij 7,2 meter, en een funderingsbreedte van 1,75 meter'), de manipulaties rond de bouw van het inmiddels bijna uniek geworden luhuis en de restauratie van de kerk, dat alles volgde hij op de voet. Hij kon zich ook boos maken. Over de wisseling van de wacht in de patronage van de Hofkerk. Hij vond dat de vervanging van Sint Petrus door Bernardus van Clairvaux op historische gronden niet door de beugel kon. Geef hem eens ongelijk.

In het laatste nummer van jaargang 2015 deelde Wim mee dat hij 'een stapje terug' ging doen. Om gezondheidsredenen, maar dat zei hij er niet bij. Het was trouwens maar een klein stapje. Want hij ging gewoon door waar hij gebleven was, als ideeënman, aanjager, schrijver en senior deskundige op tal van terreinen. Alleen de lay-out en de eindredactie droeg hij over. Het is moeilijk kiezen uit de waaier van onderwerpen die hij de afgelopen jaren aandroeg en waarvan hij een substantieel deel voor zijn eigen rekening nam. We doen een bod: de serie over Bergeijkse straatnamen en de daarbij horende voorname ingezetenen van Bergeijk. De dynastie van de heren Raupp. De eerbiedwaardige geschiedenis van het Elengoed en het daaruit volgende Beukenhof, en – mijn persoonlijke favoriet – de reportage over 'de Bergeijkse wielerglorie van weleer.' Pardon? Wim en wielrennen? Bergeijk en wielerglorie? Dat vraagt om uitleg.

Het woord is dus weer aan Wim. “In 1932 kreeg Bergeijk een wielerbaan. Niet zomaar een wielerbaan. Het was een van de snelste houten wielerbanen van ons land. Zij trok veel publiek, zeker als er een zesdaagse werd gereden en de plaatselijke favoriet Piet van Herk meedeed. Hij won de eerste zesdaagse van Bergeijk, samen met zijn koppelgenoot Frans Glas uit Eindhoven.” De supersnelle baan verdween even snel als zij gekomen was. Maar vijftien jaar later lag er weer een nieuwe, ditmaal van beton, gelegen achter het café op de hoek Nieuwstraat-het Hof. En wie verschenen daar aan de meet? De plaatselijke grootheden Kees van der Putten, Kees en Pierre de Wit (de laatste werd ook wel de Bergeijkse Bartali genoemd), Van Beek en Hoeks uit Westerhoven en Thiels uit Luyksgestel. Grote namen, wereldberoemd in Bergeijk en omstreken. Maar het kon nog mooier. In 1952 stal de vrijwel complete tourploeg van Kees Pellenaars de show. Wim van Est (die kort daarvoor uit een ravijn was gekropen), Hans Dekkers, Henk Faanhof, en Gerrit Voorting. “Dat was”, schreef Wim van Dooremolen, “wat in wielerkringen ‘een hoogmis’ heet.” Waarmee maar gezegd wil zijn dat Wim ook in het wielerjargon zijn mannetje staat. En dat hij dus een meester is op vele, zoniet alle wapenen.

Cas van Houtert

WIM WA HEDDE TOCH VEUL GEDOAN

George van Och

Wim wa hedde toch veul gedoan
vur de Heemkunde klaor gestoan
Ge wast de man van 't urste uur
joaren lang in 't bestuur
Hanteerde de vurzittershoamer
en zorgde vur 'n Heemkoamer
Ideeën, expositie's, wandelingen
en nog veule andere dingen
Als kasteelheer met zijn kasteelvrouw
Ge wast vur ons altè in touw
Skrève vur de Keersopper
ge bent vur ons nen topper
Kronieken, foto's, documenten
en letten op de centen
Es Bergekse teut veul in zunne mars
van problemen was je wars
De Ploeg en den Dodendroad
ok doar hadde goeie road
Wichard, Dr. Raupp, de Pielis, expo bè de familie Luijten
de Heemkunde droeg de gè altè noar buiten

Luchtkasteel en grensdocument
opzuuken menig ouwe prent
Ge zette Teutenstad op de koart
en hed alles goed bewoard
Respekt toen 't wa minder ging
mer ge deed toch nog altè oe ding

Bedankt namens alle leje
we worre over jou hil goed tevreje
van ons 'n dikke Tien
we hopen je nog hil dikwijls te zien.

DE VAN GALENS: NOTARISSEN MET EEN MISSIE

We hebben in Bergeijk een Van Galenstraat. Zomaar een gewone straat in een gewone woonwijk. Het had ook een hoofdstraat kunnen zijn. De Van Galens waren immers langdurig en nadrukkelijk in het dorp aanwezig; ongeveer 125 jaren lang.

Antonie van Galen maakte in 1793 het testament van onze eerste Dokter Raupp (die hier De Huzaar genoemd werd vanwege zijn verleden als veldarts bij de Hongaarse Huzaren). Hij was '*clerq*' bij de stadhouder van Kempenland' en kwam naar Bergeijk via een sollicitatie bij de Dingbank. Hij werd in juni 1789 aangesteld als vervangend secretaris bij de dingbank van Bergeijk + Riethoven + Westerhoven + Borkel en Schaft. Maar hij was meer. In het testament van dokter Raupp presenteerde hij zich als 'Anthony van Galen, Openbaar Notaris bij de Edele Mogende Souvereine Raad en Leenhoven van Brabant.' In 1807 werd hij bij besluit van koning Lodewijk Napoleon notaris van Bergeijk. Hij was ouderling bij de Hervormde Gemeente en maakte in 1798 mee dat de protestanten de kerk moesten afgeven toen de komst van de Bataafse Republiek godsdienst-vrijheid bracht. Opvallend is hoe de protestantse Van Galens in de katholieke gemeenschap geaccepteerd werden. Hun aanzienlijke bijdrage aan die gemeenschap zal daaraan ten gronde liggen.

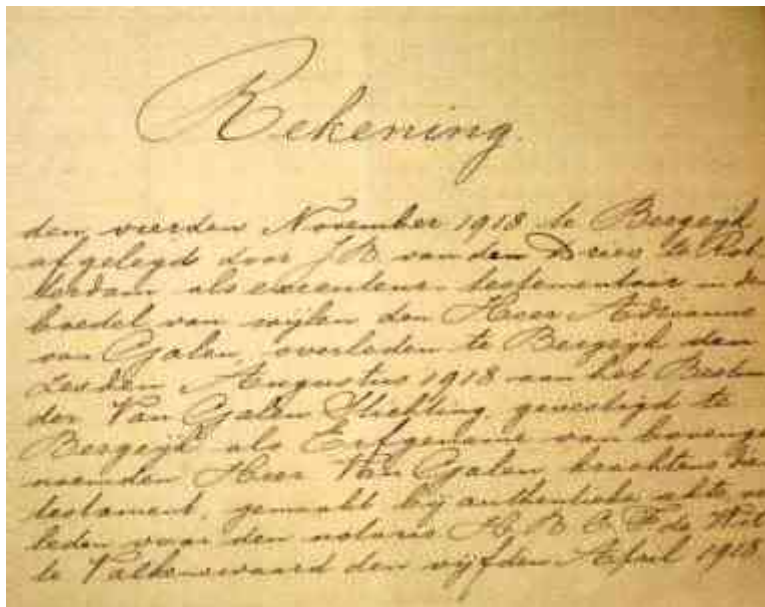
Met zijn bestuurscapaciteiten werd Anthony in 1815 tevens 'Burgemeester van Bergeijk'. In 1803 trouwde hij en liet hij het huidige Van Galenhuis bouwen, ook wel het Notarishuis genoemd. Na Antonie waren ook zijn zoons Leendert en Pieter Carel en zijn kleinzoon Antonie hier notaris. Anthony stierf in 1832 en werd als notaris en secretaris opgevolgd door zoon Leendert, die zich onder meer bezig hield met de verkoop van het huis van zijn overbuurman Bernhard Lommelaers aan de dominee en met het vervangen van het Elengoed door een pastorie. Leendert hield zich graag bezig met landbouwontginning en met bosaanleg. Hij stierf op 50-jarige leeftijd in 1856 en werd als notaris opgevolgd door zijn broer Carel.

Notaris Carel zat helemaal verweven in dorpse activiteiten. Hij was president van de fanfare Willem III en van de landbouwvereniging, voorzitter van de burgersociëteit en kerkvoogd bij de hervormde kerk. Bekend is zijn optreden tegen de Maatschappij van Welstand. In de jaren zeventig trok hij ten strijde tegen de machtige regenten van deze maatschappij. In een brief uit 1879 signaleerde hij een mentaliteitsverandering in de samenleving, waaraan ook de regenten zich dienden te conformeren. Hij schreef:

"Waar vroeger door mannen van zaken en gezag op eigen autoriteit werd geregeerd, verlangt men nu openbaarheid en, indien passend, mederegering of zeker toch verslag der handelingen tot aandeelhouders of leden."

Hij durfde voor zijn mening uit te komen. Mede daardoor genoot hij in het dorp veel respect.

Na de dood van Carel in 1890 werd de zoon van Leendert, Pieter Cornelis van Galen, notaris van Bergeijk.

Hij had als kapitein in het Nederlands Oost Indisch leger gediend en was getrouwd met de weduwe van broer Antonie, voorheen weduwe van de Bergeijkse arts dokter Bakker.

Na de dood van Pieter in 1809 werd de ongehuwde broer Adriaan eigenaar van de notariswoning.

De broers Antonie, notaris (†1908), Pieter, (†1909), Adriaan, (†1918) en ook Lucas, (bierbrouwer †1916,) konden het waarschijnlijk goed met elkaar vinden. Zij liggen broederlijk naast elkaar begraven op het kerkhof in De Bucht te Bergeijk.

Nadat de Van Galens er afscheid van hadden genomen, ging het Van Galenhuis een interessante toekomst tegemoet. Bij testament op 5 april 1918 had de erflater het volgende bepaald:

“Ik bestem myne geheele nalatenschap, behoudens na te melden legaten, tot vermogen der Van GALEN STICHTING, welke ik ten behoeve van zieken, die ter herstelling de buitenlucht behoeven, door deze myne uiterste wilsbeschikking in het leven roep, en welke Stichting zal zyn gevestigd te BERGEYK. Ik verlang, dat in deze stichting bij voorkeur protestanten

zullen worden opgenomen, doch ook anders denkenden kunnen worden toegelaten, zulks ter beoordeeling van het Bestuur. Ik bepaal dat het Bestuur der Stichting zal bestaan uit de hervormde Predikanten van Bergeyk, Valkenswaard en Eindhoven. Ik draag aan de stichting op de verplichting te zorgen voor het onderhoud en de instandhouding der graven van de Familie van GALEN en SPERNA-WEILAND op het kerkhof te Bergeyk”.

De dominees vormden dus het bestuur van de Van Galen Stichting. In het herenhuis met toebehoren vestigden zij een Vegetarisch Herstelloord voor herstellende zieken die nog enige rust nodig hadden. Maar ja, in dat katholieke

Het Bestuur van de van Galen-stichting te Bergeijk (N.-Br.) zoekt een Echtbaar, liefst zonder kinderen, P.G., dat tegen matig salaris de leiding van de aushouding op zich wil nemen. Schriftelijk zich aan te melden bij Da. D. VAN PEURSEM, te Eindhoven.

Brabants dorpje een herstellingsoord voor protestanten, en dan nog vegetarisch ook, dat riep de nodige spanningen op. Ook waren er al gauw grote financiële problemen. Het kapitaal dat de Van Galens nalieten was aanzienlijk maar bestond grotendeels uit Oost-Europese staatsobligaties.

Toen de staatsschulden van Rusland geannuleerd werden en de effectenportefeuille sterk devalueerde, ontstonden nijpende problemen. De stichting moest een hypotheek op het huis en de grond nemen om de successierechten te kunnen betalen. Ook was er veel achterstallig onderhoud. Noodgedwongen besloot het stichtingsbestuur zijn eigendommen te verhuren, met de bepaling dat de huurder aan het in de stichtingsakte vermelde doel zou beantwoorden.

Er kwam één gegadigde, Carl Hijner, die de boedel wilde overnemen. Zijn vriend Willem van Malsen zou de exploitatie voor zijn rekening nemen, mits – om de nodige inkomsten te genereren – enige productie was toegestaan. Zo werden enige weefgetouwen in de schuur geïnstalleerd.

Na het proefdraaien liep in 1923 hier ‘De Ploeg’ van stapel. Veertig jaar later, toen ‘De Ploeg’ 40 jaar bestond, plaatste de raad van commissarissen een door Gerrit Rietveld ontworpen herinneringssteen in de gevel van het Van Galenhuis. Die is helaas verloren gegaan.

Wim van Dooremolen

IN DIT NUMMER

Op de aparte middenpagina een prachtige tekening van Henny Herps, speciaal door hem voor deze uitgave, waarin Wim centraal staat, gemaakt.

De redactie betuigt Henny zijn bijzondere dank voor deze geste.

Houdoe en bedankt

Cas van Houtert pag. 1

Houdoe Wim en bedankt voor alles

Piet Aarts pag. 3

Bloemlezing artikelen Wim van Dooremolen

Cas van Houtert pag. 8

Wim wa hedde toch veul gedaon

George van Och pag. 18

De Van Galens: Notarissen met een missie

Wim van Dooremolen pag. 19

Redactie: info@heemkundekringbergeijk.nl

Cas van Houtert

Jaap Bussing

Ad Tilborghs

Piet Aarts

Martien Veekens (tevens vormgeving en productie)

